

ORGANIZATIONAL AND PEDAGOGICAL PRINCIPLES OF SECRET SECONDARY EDUCATION ON THE TERRITORY OF GENERAL GOVERNORSHIP IN OCCUPIED POLAND (1939-1944)

The article is devoted to organizational and pedagogical principles of secondary secret education on the territory of General Governorship in occupied Poland. The attention is focused on didactic aspects of teaching in secret educational institutions, curricula, guidelines, instructions of the Department of Education and Culture to implement and maintain the educational process in these institutions.

Key words: occupation, secret secondary education, organizational and pedagogical principles, General Governorship, guidelines, instructions.

УДК 378(477)

Денисенко А.О.

НАУКОВО-ДОСЛІДНА РОБОТА ЯК ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНО СПРЯМОВАНОГО ДОЗВІЛЛЯ СТУДЕНТІВ (ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ)

Автор у статті розкрив окремі питання історії організації науково-дослідної роботи як форми професійно спрямованого дозвілля студентської молоді на прикладі Острозької, Києво-Могилянської академії, Харківського колегіуму, Харківського і Київського університетів. Виявлено, що серед форм поширеними були експедиції, підготовка наукових доповідей, видання наукових праць, відвідування музеїв, бібліотек, архівів, переклади, поширення наукових знань серед населення.

Ключові слова: університет, студент, дозвілля, наука, дослідження, гурток, товариство.

Інтеграція вітчизняної освіти в міжнародний освітній простір ґрунтується на засадах пріоритету національних інтересів, поваги до здобутків інших освітніх систем та пошуку ефективної моделі кооперації різних систем освіти. Цьому сприяє ретельне прочитання і науковий аналіз історії організації науково-дослідної роботи студентів перших українських університетів.

Вивчення питань організації науково-дослідної роботи студентів у вищих навчальних закладах України перебуває в колі актуальних досліджень широкого загалу учених – філософів, соціологів, психологів, педагогів, істориків, економістів. Створення інститутів та університетів, питання підготовки наукових і педагогічних кадрів, видавничої діяльності, участі студентів в наукових гуртках досліджували А. Алексюк, К. Галкін, І. Глікман, П. Горкуненко, О. Дубасенюк, С. Золотухіна, І. Зязюн, К. Казанцева, Т. Калашникова, М. Князян, А. Козлов, Н. Кушнарєнко, О. Лебедев, В. Майборода, В. Онопрієнко, І. Прокопенко, В. Прошкін, Н. Пузирьова, О. Семенов, В. Чуткарашвілі, В. Шейко; організацію студентських наукових об'єднань вивчали Т. Афанасьєва, О. Даниленко, Т. Марусик, В. Марцин, Н. Міценко, Т. Полушкіна, С. Сечка та інші вчені.

Мета статті – вивчення генези організації науково-дослідної роботи як форми організації професійно спрямованого дозвілля студентської молоді визначено метою даної статті. Це дозволить конкретизувати тенденції розвитку предмета дослідження та встановити причинно-наслідкові зв'язки, проаналізувати зміст та напрями організації дозвілля сучасної студентської молоді.

Костянтин – Василь Острозький у 1572 р. на свій кошт відкрив школу в Турові, а в 1577 р. – у Володимирі на Волині. Школа, відкрита згодом в Острозі, стала зразком для багатьох українських освітніх закладів. Це був перший навчальний заклад вищого гуманітарного типу, слов'яно-греко-латинський колегіум. Князь К. Острозький орієнтувався

на західноєвропейські педагогічні традиції, але з православним спрямуванням. Сучасні дослідники А. Алексюк, О. Микитюк та ін., характеризуючи здобутки Острозької вищої школи, відзначали, що у 80-ті р. XVI ст. у закладі діяв науковий гурток культурно-освітнього, літературного змісту [2; 5]. У ньому співпрацювали Дем'ян Наливайко, Василь Суразький, Кирил Острозький, Тимофій Михайлович, Іван Федоров, Мартин Броневський та ін. Члени гуртка розробляли, писали полемічні твори, пропагували ідеї православної віри, виступали проти впливу католицизму й уніатства [6]. Отже, можна вважати, що саме в діяльності Острозької вищої школи вперше було використано елементи науково-дослідної роботи студентів з метою організації професійно спрямованого дозвілля. Доказом цього є історичні свідчення про те, що саме завдяки зусиллям викладачів і учнів школи був здійснений переклад Біблії, порівняння, зіставлення текстів чисельних першоджерел, Святого Письма з єврейськими та латинськими першоджерелами. Усього було зроблено понад 80 перекладів. Тут побачила світ перша в Україні друкована Біблія, видана церковнослов'янською мовою. Коло наукової роботи гуртківців було широке: виконання перекладів рукописів з Італії, Балкан, редагування наукових праць, консультування, підготовка і видання азбук, букварів, псалтирів та ін. На жаль, князь К. Острозький не знайшов послідовників своєї добродійної справи. Після його смерті (1608 р.) розпався науково-літературний гурток, припинила свою роботу друкарня, а сам заклад перетворився на езуїтську школу [7, с. 56].

Наступником у використанні науково-дослідної роботи як форми організації професійно спрямованого дозвілля стала Києво-Могилянська академія (рік відкриття – 1632), створена на базі Київської братської та Лаврської шкіл. Першому ректору П. Могилі вдалося не лише зберегти національні культурні та освітні традиції братських шкіл, але й примножити їх. Так, П. Могила ініціював роботу гуртка вчених та сприяв розвитку видавництва в академії. Студенти академії мали право суду над професорами і студентами; їм дозволялося створювати власні корпорації. За відомостями дослідника М. Петрова, першу студентську корпорацію (або конгрегацію) в академії заснував сам П. Могила [8]. Ймовірно, що згодом об'єднання припинило своє існування, бо в кінці XVII ст. тодішній ректор І. Краківський відновив роботу корпорації, поділивши її на дві: більшу (*maior congregatio*) – в ім'я Благовіщення Пресвятої Богородиці для студентів класів філософії та богослов'я; меншу (*minor congregatio*) – в ім'я Зачаття Пресвятої Богородиці – для учнів нижчих класів академії. – Для членів корпорації читалися лекції з катехізису під назвою "Вопросы и ответы з разных писм служачіе вере православной", лекції – тлумачення книг Святого Письма [14, с.52]. За статутом члени студентського братства, переймаючи загальні гуманні ідеї із Заходу, мали обороняти і прославляти честь Богородиці через сумлінне становлення до навчання, ініціативне самостійне опанування основами наук, смиренність до Божої волі, систематичну сповідь тощо [14, с.52].

Як свідчить проведене дослідження, до послуг учителів і учнів академії у вільний від занять час була велика бібліотека. 1776 р. вона налічувала 3304 книги, із них 2131 книгу, подарованих П. Могилою. Перед пожежею 1780 р. бібліотека мала 8632 книги [14, с.52]. Такий факт доводить, що у Києво-Могилянській академії продовжувалися традиції братських шкіл, зокрема спонукання студентів до самостійної роботи з книгою. Оскільки академія мала гуманітарне професійне спрямування, то студенти, працюючи самостійно в бібліотеці, здійснювали професійно значимі наукові дослідження.

Проведене дослідження свідчить, що Ф. Прокопович згуртував навколо себе ініціативну талановиту молодь для наукових дискусій, диспутів, співпраці у студіюванні риторики, граматики, філософії [10].

На прикладі функціонування Харківського колегіуму (1721 р.) розглянемо, яким чином використовували науково-дослідну роботу в організації дозвілля студентів у XVIII ст. Завдяки популярності серед освічених людей заклад приймав на навчання не лише дітей духовного стану, а й світського – із сімей козацької старшини, купців, міщан, урядовців. У колегіумі готували до військової та цивільної служби, зокрема дипломатичної. 1768 р. з

дозволу Катерини II в колегіумі було відкрито додаткові класи, які сукупно представляли військову, музичну і мистецьку професійні школи.

Стратегічною метою колегіуму було визначено розвиток розуму учнів, відхід від схоластики. Підтвердженням цього є вказівка в інструкції щодо навчання граматики латинської мови: "Въ сей школе ученковъ, какъ малолетнихъ дѣтей, не мучить изыстнымъ изученіемъ правилъ и изытій, и въ нихъ черезъ то склонности къ ученію, съ самого начала и обыкновенія всегда, не отнимать" [3]. Учні старших класів колегіуму могли самостійно опанувати наукові знання в багатій бібліотеці колегіуму, в якій, окрім книг, було чимало давніх рукописів. Дослідник професор О. Лебедев зазначав, що свідченням систематичної науково-дослідної роботи учнів було обов'язкове складання ними оригінальних творів з різних питань філософії, богослов'я, які й визначили міру їхньої інтелектуальної і духовної зрілості [12, с. 20]. Серед вихованців Харківського колегіуму, наукова діяльність яких є підтвердженням високої оцінки якості професійної освіти, що надавав названий заклад, слід виділити наступних: Григорій Базилевич – перший професор – клініцист в Росії; Микола Гнідич – перекладач "Іліади" Гомера російською мовою; Михайло Ковалинський – біограф Г. Сковороди, куратор Московського університету та ін. [1, кн.1].

Розвиток виробничо-промислової галузі у XIX ст. зумовив докорінні перетворення у соціальному й духовному середовищі, актуалізував розвиток науки. Створене 1802 р. Міністерство народної освіти своєю метою визначило "виховання юнацтва і розповсюдження науки [11, с.162]. Головним осередком освіти і розвитку науки стали університети, "...показателями движения науки в стране, центрами, ...посредством которых наука приходила в действительное соприкосновение с обществом" [цит за: 11, с.148].

Як відомо, за сприяння видатного просвітника і мецената В. Каразіна перший університет був відкритий у Харкові 1805 р. До його структури увійшло чотири факультети: словесного, етико-політичного, фізико-математичного, медичного факультетів. Серед першого складу іменитих науковців був знаменитий професор філософії Йоганн Шад. У святковій промові 1807 р. "Про вище призначення людини" він висловив думку про те, що головне призначення людини – це поривання до правди в знанні та до правди в житті" [1, т.1, с.149]. Професорська колегія намагалася розвивати діяльність вищої школи на полі науки і журналістики. За ініціативи В.Каразіна 1812 р. було засновано Університетське товариство наук. Широкої популярності отримали науково-літературні бесіди професорів зі студентами, запроваджені з ініціативи куратора навчального округу Ю.Головіна. Видавалися журнали і часописи в яких результати наукової роботи друкували і студенти: "Харковській еженедільникъ" (з 1812 р.), "Український Вісникъ" (з 1816 р.), "Український Домоводъ" (1817 р.), "Харьковскія Извѣстія" (з 1820 р.). Зміст цих видань дозволяє зробити висновок, що кращим із студентів надавалося право займатися науково-літературною творчістю, а професорам – актуалізувати наукові розвідки, знайомити широке коло читачів із новими науковими досягненнями з різних професійних галузей.

Самоврядування і свобода наукових досліджень, широкі зв'язки вітчизняних і зарубіжних учених забезпечували професійну спрямованість організації дозвілля студентів, проведення самостійних досліджень різного рівня. Студенти Харківського університету залучалися до роботи в бібліотеці, фізичному кабінеті, астрономічній обсерваторії, хімічній лабораторії, анатомічному театрі та інших наукових установах залежно від обраного студентами фаху. Успішній роботі сприяли наукова співпраця, дух свободи і творчості, що згодом практично були знищені урядовими постановами та цензурними утисками у 40-і р. XIX ст.

Аналізуючи університетські статuti 1833, 1835, 1842 рр., зазначимо, що початковою метою науково-дослідної роботи студентів у період становлення університетської освіти було "формування вмінь вільно висловлювати думки латинською мовою", "оволодіння ґрунтовими знаннями з основ наук" [13, т. 3, 4]. Практично така робота передбачала участь студентів у диспутах і колоквиумах, виконання ними самостійних завдань пошукового характеру у наукових кабінетах, лабораторіях, бібліотеках.

Міністр освіти С. Уваров, затвердивши реакційний університетський статут 1835 р., так обґрунтував урядову політику в галузі освіти: "...привити істинно російські охоронні першооснови православ'я, самодержавства і народності, що складають ...найвірнішу запоруку сили і величі нашої Вітчизни" [13, с.183].

Проведений аналіз матеріалів з теми дозволив констатувати, що з 1854 р. для керівництва університетами було розроблено обов'язкову інструкцію, за якою декани, ректор мали "...посилити нагляд за... духом і напрямом..." університетського життя [175, т. 5, ст.1041 – 1047].

Як відомо, у 1834 р. розпочав свою роботу Київський університет. За справедливим визначенням дослідника О. Микитюка, Київський університет був заснований в одну з найреакційніших епох Російської імперії, в епоху Миколи I [5, с.38]. Царський уряд дбав більше не про наукові інтереси, а про політичні: за допомогою університету, за висловом тодішнього міністра освіти графа С. Уварова, ставилося за мету прищепити юнацтву "общий дух русского народа" [12, с.100]. Вивчення матеріалів доводить, що у перші роки свого існування Київський університет більше уваги приділяв навчальній і науковій співпраці професорів і студентів.

Професори Київського університету ініціювали періодичні видання "Кієвлянин" (з 1864 р.), "Кієвские Отклики", "Кієвское Слово" (з 1864 р.), "Кієвскія Університетскія Извстія" (з 1861 р.) в яких наукові матеріали після рецензування могли друкувати студенти. Науково-дослідній роботі в університеті сприяла багата база наукових установ Київського університету. Так, бібліотека ще з першого року функціонування закладу мала великі збірки книг (уся бібліотека Крем'янецького ліцею – 34378 томів, збірки книжок Віленського університету), Віленської музично-хірургічної академії та Віленської римо-католицької духовної академії [12, с.94]. 1837 р. при університеті було створено Музей старожитності, що на період 1887 р. уже містив 7339 експонатів. Також функціонував нумізматичний кабінет, що в 1884 р. налічував 3452 монети і медалей [84, с. 547]. У 1852 р. при університеті було відкрито Київський центральний архів. Діяли такі студентські наукові товариства: природників (відкрито 1869 р.); історичне ім. Нестора – літописця (з 1873 р.); правниче (з 1890 р.) та акушерсько-гінекологічне товариство.

Поступове відновлення прав університетів з середини 50-х рр. ХІХ ст. до 1863 р. зумовило сплеск науково-дослідної роботи. Були поновлені наукові зв'язки вітчизняних учених із колегами із-за кордону, послаблена цензура [4, с.258]. Соціально-економічні та політичні перетворення загалом в Російській імперії, зумовили піднесення й активізацію розвитку науки та прикладних досліджень в освітніх закладах у 60-80-і рр. ХІХ ст. Університетський статут 1863 р. поновив повноваження ряду університетів щодо здійснення науково-дослідної роботи, присудження наукових ступенів тощо [4, с.363].

Таке піднесення розвитку науки бачимо в широко галузевій науковій роботі в Харківському університеті, активізацію громадської, наукової діяльності студентів. Це виявлялося, на наш погляд, у створенні та плідній роботі наукових товариств: дослідників природи, заснованого у 1869 р.; дослідників наук; математичного, заснованого у 1879 р.; історико-філологічного, заснованого 28 лютого 1877 р., а в 1892 р. при ньому було створено Педагогічний відділ. Усі товариства друкували результати студентських наукових досліджень у "Трудах": "Сборниках". Метою наукових товариств було поширення наукових знань серед широких верств населення [9]. Як бачимо, у другій половині ХІХ століття науково-дослідна робота студентів стала носити здебільшого просвітній характер. Студенти у вільний від занять час повинні були не лише вдосконалювати професійні знання, але й поширювати їх серед неосвіченого народу.

Як засвідчив аналіз історико-педагогічних матеріалів, у другій половині ХІХ ст. межі студентської науково-дослідної роботи розширилися через залучення студентів до пошукової діяльності: підготовка та проведення наукових екскурсій, участь у сумісних з викладачами наукових експедиціях, підготовка і захист праць на звання "кандидата" [4].

Так, наприклад, виявлено, що в статуті Київського університету Святого Володимира (1842) наголошувалося, що раді університету доручено скласти нові правила, які б регламентували практичні заняття студентів [4]. Згідно з розробленими "Правилами" (1844 р.) студенти зобов'язувалися писати не менше двох наукових творів російською мовою. Чітко визначалися способи викладання, теми, заходи попередження та покарання за невиконання (чи невчасне подання на розгляд), способи розгляду і оцінювання цих наукових робіт, форми заохочення кращих студентів [4]. Кращі з наукових студентських робіт могли навіть зараховуватися як дисертації на здобуття вченого ступеня. Результати оцінювання курсових наукових робіт обов'язково враховувалися під час складання підсумкових іспитів.

Підтверджується це встановленим прикладом наукової співпраці, що набули поширення в кінці XIX ст.: з'їзди природознавців і лікарів, педагогічні, археологічні та ін. Учасники з'їздів ставили широке коло завдань: активізація наукової роботи студентів у конкретній галузі, презентація результатів проведених досліджень, обговорення методів викладання основ конкретних наук у середніх навчальних закладах, розробка спеціальних посібників, унаочнення тощо. Крім засідань теоретичного характеру, на з'їздах влаштовувалися різноманітні практикуми, екскурсії, експедиції, виставки [9]. Усе це стимулювало широкий загал студентства до науково-дослідної роботи, поповнення наукових установ університетів (лабораторій, кабінетів, музеїв) навчально-методичними зразками.

У 1889 р. Міністерством народної освіти було затверджено циркуляр, згідно з яким визначалися вимоги до організації та роботи наукових і літературних гуртків під керівництвом професорів університетів [13, т.12, ст.1011]. Програми таких наукових об'єднань складали переважно читання й обговорення науково-літературних рефератів. Наукові гуртки поступово набували професійного спрямування. Так, наприклад, з 1904 р. в Київському університеті діяв гурток кримінального захисту, члени якого, студенти переважно випускних курсів, мали право бути присутніми на публічних засіданнях Київського окружного суду, слухали повідомлення присяжних, опановували чи захищали на зразкових карних процесах, які організовувалися самим гуртком. За роботою гуртка наглядав декан. Наукові роботи гуртківців враховувалися у семестрових заліках [9].

Револьюційні перетворення 1905 р. зумовили певні зміни й в університетській освіті. Було послаблено нагляд за студентами та визнано за ними право утворювати в університетах різні культурні й наукові гуртки. Подібні гуртки організовувалися на медичному факультеті (спілка студентів-медиків Київського університету (1906 р.), наукове клінічне товариство студентів-медиків), філологічному факультеті (гурток студентів-аспірантів у Київському університеті (1910 р.), природничому факультеті (гурток дослідників природи (1906р.). Науково-дослідна робота у студентських гуртках і спілках була професійно спрямованою і передбачала читання рефератів з галузевих проблем, участь та проведення з'їздів, заснування читацьких спілок, організація професійної самоосвіти та необхідної студентської взаємодопомоги.

У Харківському університеті набули поширення студентські наукові гуртки: економічний і державних наук (юридичний факультет), науково-літературний, психології, мистецької творчості, філософсько-богословський (історико-філологічний факультет). Показово, що робота студентських наукових гуртків сприяла поглибленій фахової підготовці. Наукові доповіді та реферати, які готували гуртківці, доопрацьовувалися і часто оформлювалися у ґрунтовні наукові роботи, що друкувалися в періодичних виданнях [1]. Однак, зазначимо, що робота таких студентських об'єднань не була систематичною. Посилення дисциплінарних контрольних заходів з боку урядовців, непостійність наукових інтересів самих студентів – ці та інші причини негативно впливали на непостійний характер позааудиторної науково-дослідної роботи у вітчизняних університетах кінця XIX – початку XX ст.

Початок XX ст. в історії вітчизняної педагогічної думки позначився активізацією національного руху серед українського студентства: участь студентів у різноманітних соціально-політичних акціях, організація та проведення з'їздів, робота студентських громад і

"Просвіт". Загальне спрямування науково-дослідної роботи студентів у перші десятиліття ХХ ст. визначала українізація вищої професійної школи. Але розробка проблематики та уведення у навчальні плани української мови у вищих школах було нерезультативним, оскільки не було достатньої кількості якісної україномовної навчальної продукції, відповідно підготовлених фахівців. Тому почали створювати нові українські вищі школи. Український народний університет у Києві почав діяти з 5 жовтня 1917 р. у складі трьох факультетів: історико-філологічного, фізико-математичного та правничого. Того ж року у Києві було відкрито Українську Науково-педагогічну Академію. У 1918 р. на базі Українського народного університету було відкрито Український державний університет, також українські університети було відкрито у Кам'янці на Поділлі, у Полтаві. Робота цих закладів формувала підґрунтя для утворення Української Академії наук, сформованої за часів Гетьманату [2].

У цих закладах науково-дослідна робота студентів набувала національного спрямування і зосереджувалася, головним чином, на самоосвіті студентів. У період соціально-економічної та політичної нестабільності єдиною формою науково-дослідної роботи серед студентства була робота в бібліотеці. У віданні Академії наук була Національна бібліотека Української держави, перейменована у 1919 р. на Всенародну бібліотеку України. Упродовж 1900 – 1920 рр. її фонди поповнилися цінними науковими зібраннями з приватних бібліотек В. Антоновича, Д. Багалія, С. Голубєва, В. Іконнікова, Ю. Кулаковського, В. Науменка, І. Тешенка та ін.

Починаючи з 1918 р., вища освіта в Україні зазнала реорганізації в нормативному, організаційному, змістово-методичному відношеннях.

Отже, проведений аналіз засвідчив, що у період становлення та розвитку вищих навчальних закладів в Україні науково-дослідна робота студентів розглядалася як форма організації професійно спрямованого дозвілля. Діяльність наукових товариств, гуртків передбачала проведення досліджень з різних галузей наук, експедиції, підготовка наукових доповідей, видання наукових праць, відвідування музеїв, бібліотек, архівів, переклади, поширення наукових знань серед населення. Науково-дослідна робота членів товариств передбачала проведення засідань і обговорення на них наукових рефератів, доповідей, повідомлень, видання результатів наукових досліджень, встановлення зв'язків з іноземними та вітчизняними науковими організаціями, фінансування наукових екскурсій, експедицій, проведення з'їздів тощо.

Перспективними в означеному напрямку є питання узагальнення досвіду міжнародної співпраці українських вищих шкіл з європейськими університетами в організації науково-дослідної роботи студентів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Алексюк А.М. Педагогіка вищої школи. Історія. Теорія: підручник / А.М. Алексюк. – К. Либідь, 1998. – 560 с.
2. Багалей Д.И. История города Харькова за 250 лет его существования (с 1655 по 1905 год): Историческая монография в 2-х т. / Д. Багалей, Д. Миллер / – Т. 1: (XVII – XVIII вв.) – Харьков : Изд-во Харьковского городского общественного управления, 1905 – 568 с. ; Т. 2 : (XIX и XX вв.) – Харьков: Зильберберг и сыновья, 1912. – 973 с.
3. Лебедев А.С. Харьковский коллегіум как просветительский центр Слободской Украины до учреждения в Харькове университета / А.С. Лебедев // Чтения в Обществе Истории и Древностей Российских. – М., 1885. – Кн.4. – С. 20.
4. Мединський Є.М. Історія російської педагогіки до Великої Жовтневої соціалістичної революції / Є.М. Мединський. – К.: Радянська школа, 1938. – 468 с.
5. Микитюк О.М. Становлення та розвиток науково-дослідної роботи у вищих педагогічних закладах України (історико-педагогічний аспект) / О.М. Микитюк. – Харків: ОВС, 2001. – 256 с.
6. Мицько І.З. Острозька слов'яно-греко-латинська академія / І.З. Мицько. – К. : Вища школа, 1990. – С.26.
7. Острозька Академія XVI – XVII ст.: Енциклопедичне видання. – Острог, 1997. – С. 129 – 130.

8. Петров М. Акты и документы, относящиеся к истории Киевской академии / М. Петров. – Киев, 1904. – Т.1. – Ч.1. – С. 12 – 19.
9. Проблемы высшей школы : Научные исследования студентов. – К.: Высшая школа, 1975. – 120 с.
10. Прокопович Ф. Письмо Прокоповича к архиепископу Рафаилу Заборовскому 8 марта 1734 г. / Ф. Прокопович // Киевская старина. – 1884. – Кн. 3. – С. 511.
11. Рождественский С.В. Очерки по истории системы народного просвещения в России в XVIII – XIX вв. / С. В. Рождественский // Записки историко-филологического факультета Санкт-Петербургского ун-та. – С.-Пб., 1912. – X. – Ч. 104. – 680 с.
12. Сборник материалов для истории просвещения в России. – С.-Пб.: Изд. Министерства народного просвещения, 1893. – 876 с.
13. Сборник постановлений по Министерству народного просвещения: В 16-ти т. – С.-Пб.: Тип. Имп. акад. наук, 1864 – 1904.
14. Сірополко С. Історія освіти в Україні / Підготував Ю. Вільчинський. – 2-ге вид. / С. Сірополко. – Львів: Афіша, 2001. – 664 с.

Денисенко А.О.

*НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКАЯ РАБОТА КАК ФОРМА ОРГАНИЗАЦИИ
ПРОФЕССИОНАЛЬНО НАПРАВЛЕННОГО ДОСУГА СТУДЕНТОВ (ИСТОРИЧЕСКИЙ
АСПЕКТ)*

Автор в статье раскрыл отдельные вопросы истории организации научно-исследовательской работы как формы профессионально направленного досуга студенческой молодежи на примере Острожской, Киево-Могилянской академии, Харьковского коллегіума, Харьковского и Киевского университетов. Установлено, что среди форм распространенными были экспедиции, подготовка научных докладов, издание научных работ, посещение музеев, библиотек, архивов, переводы, распространения научных знаний среди населения.

Ключевые слова: университет, студент, досуг, наука, исследование, кружок, общество.

Denysenko A.O.

*RESEARCH WORK AS A FORM OF PROFESSIONALLY ORIENTED STUDENTS FREE
(HISTORICAL ASPECT)*

The author exposed some questions on the history of organizing research work as a form of professionally oriented students' leisure on the example of Ostroh Academy, Kyiv-Mohyla Academy, Kharkiv Collegium, Kharkiv and Kyiv Universities. It is determined that the most popular forms were expeditions, preparing g scientific reports, publishing scientific works, visiting museums, libraries, archives, translating, spreading scientific knowledge among people.

Key words: university, student, leisure, science, research, group, community.